בס״ד. ש״פ מקץ, זאת חנוכה, ה׳תשל״ו

(הנחה בלתי מוגה)

מאי מברך, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה [והיינו, דכיון שמצות נר חנוכה אינה מן התורה, אלא מדברי סופרים, הנה לכאורה לא שייך לברך בנוסח אשר קדשנו במצותיו וצונו, כמו בכל המצוות מן התורה, אלא הי׳ צריך להיות נוסח הברכה באופן אחר. ולכן שואלת הגמרא מאי מברך. ואעפ״כ, המסקנא היא שגם במצות נר חנוכה נוסח הברכה הוא אשר קדשנו במצותיו וצונו כו׳. ועל זה היא השאלה], והיכן צונו, רב אויא אמר מלא תסור[1], רב נחמי׳ אמר שאל[2] אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך[3]. ומובא בדרושי רבותינו נשיאינו[4] מ״ש הר״ן בדרשותיו[5], שרב אויא סובר דכשם שהגזירות ודינין וסייגים הם סמוכים על הלאו דלא תסור, כמו״כ המצוות שנתחדשו מדבריהם, כמו נר חנוכה עירוב ונט״י וכה״ג, סמוכים ג״כ על לאו דלא תסור. ורב נחמי׳ סובר שהסמך דלאו דלא תסור הוא רק בדברים שיש להם עיקר מן התורה, והיינו הגדרים וסייגים, שעצם הדבר הוא מן התורה, וחכמים עשו לזה גדר וסייג, אבל המצוות שחידשו המה, אין לזה סמך אלא במ״ש שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך.

ב) **וביאור** מחלוקתם ע״ד החסידות[6], יובן ע״פ הידוע[7] בההפרש שבין ההמשכה שע״י מצוות עשה להמשכה שע״י מצוות לא תעשה. דהנה, ע״י מל״ת ממשיכים אור בלתי מוגבל שאי אפשר להמשיכו ע״י עשי׳ ופעולה, ונמשך דוקא ע״י שלילת העשי׳ ופעולה, ונשאר רק בבחינת מקיף על הכלי [וזהו הטעם שאין מברכים על מל״ת].

---

1) שופטים יז, יא.

2) האזינו לב, ז.

3) שבת כג, א.

4) ד״ה מאי מברך באוה״ת שה״ש ח״ב ע׳ תסג ואילך. ד״ה הנ״ל תרל״ד (סה״מ תרל״ד ע׳ פא ואילך), פר״ת (סה״מ פר״ת ע׳ רג ואילך), תרצ״א (סה״מ תרצ״א ע׳ קמה ואילך), ה׳ש״ת (סה״מ ה׳ש״ת ע׳ ע ואילך).

5) במאמרים שבהערה הקודמת מצויין לדרוש ו. בכמה דפוסים הוא בדרוש ה (נוסח ב); דרוש ז.

6) בהבא לקמן — ראה מקומות שצויינו בהערה 4. וראה גם מאמרי אדמו״ר הזקן על פרשיות התורה ח״א ע׳ נו. אוה״ת שם ע׳ תנא ואילך. המשך מצה זו תר״ם פ״מ ואילך.

7) לקו״ת פקודי ג, ב ואילך. המשך תרס״ו ע׳ רנז [שמג] ואילך. ועוד.

משא״כ מ״ע הנה רובם ככולם קשורים עם עשי׳ ופעולה, ועם דבר גשמי, וההמשכה שעל ידם היא בבחינת אור בכלי, באופן שנמשך מבחינת המקיף בפנימיות. ולכן סובר ר״נ שהמצוות עשה של דבריהם אין להם סמך מלא תסור, כי, להיותם מצוות עשה, ה״ה קשורים עם פעולה וכלי, ולכן אינם סמוכים בלאו דלא תסור, כי ההמשכה דמל״ת היא רק בבחינת מקיף על הכלי, משא״כ ההמשכה שע״י המ״ע של דבריהם היא המשכת המקיף בפנימיות (והמשכה זו קשורה עם מ״ש שאל אביך ויגדך, כדלקמן). והקישור שבין שני הביאורים (שבדרשות הר״ן, ושע״ד החסידות) הוא[8], שבמצוות דרבנן שיש להם עיקר מן התורה, אי אפשר להמשיך האור מקיף כי אם ע״י ענין השלילה (שזהו הלאו דלא תסור), משא״כ במצוות דרבנן שאין להם עיקר מן התורה, הנה כיון שחמורים[9] (ערבים[10] או חביבין[11]) דברי סופרים יותר מדברי תורה, לכן ההמשכה שעל ידם היא באופן שגם המקיף שלמעלה מהאור פנימי נמשך ובא בפנימיות. וכדי לבאר מנין יש כח לחכמים להמשיך המקיף בפנימיות, הנה על זה מביא מ״ש שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, אביך הו״ע החכמה, ענין התורה (וכמאמר[12] נובלות חכמה של מעלה תורה), וזקניך הוא בחינת עתיק (שהרי הפירוש הפשוט של עתיק יומין[13] הוא מלשון זקנה), שזהו״ע פנימיות אבא פנימיות עתיק[14] (כמבואר בארוכה בהמשך תרס״ו[15]), וההמשכה מבחי׳ זו היא באופן שגם האור מקיף יאיר בפנימיות. אמנם הא גופא טעמא בעי, למה ע״י בחי׳ פנימיות אבא פנימיות עתיק אפשר להמשיך גם האור מקיף בפנימיות.

ג) **ויובן** בהקדים המבואר בלקו״ת[16] בביאור הכתוב[17] ראיתי והנה מנורת זהב כולה וגולה על ראשה ושבעה נרותי׳ עלי׳ שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה ושנים זיתים עלי׳ אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה [ולהעיר, שמאמר זה בלקו״ת הוא ממאמרי חנוכה[18], וכידוע שמאמרים שאמרם אדמו״ר הזקן בחנוכה נדפסו גם

8) ענין זה אינו בבירור (המו״ק).
9) ראה סנהדרין פח, ב במשנה. עירובין כא, ב.
10) ראה ע״ז לה, א.
11) ירושלמי ברכות פ״א ה״ד. סנהדרין פי״א ה״ד. ע״ז פ״ב ה״ז.
12) ב״ר פי״ז, ה.
13) דניאל ז, ט.
14) ראה פרי עץ חיים שער הק״ש פט״ו. לקו״ת נצבים מט, ד. וש״נ.
15) ע׳ צה [קכו] ואילך.
16) בהעלותך לג, ב ואילך.
17) זכרי׳ ד, ב־ג.
18) בגוכי״ק הצ״צ (מס׳ 1102 רג, א — בספריית ״אגודת חסידי חב״ד״): שבת חנוכה תקס״ט. וראה גם ד״ה ראיתי והנה מנורת זהב כולה תשל״ב (סה״מ תשל״ב ע׳ צח).

בפרשת בהעלותך, וטעם הדבר בפשטות, מפני שבפרשת בהעלותך מדובר בענין המנורה. וכיון שביאור כתוב זה נמצא כבר בדרושי חנוכה בד"ה כי עמך מקור חיים שבתורה אור[19] (ובשערי אורה[20]), לכן הכניס הצ"צ ד"ה זה בין המאמרים דפרשת בהעלותך]. ומבואר שם בפירוש תיבת גולה, שנוסף לכך שהיא מלשון גלות, יש בה גם פירוש פנימי, שהיא מלשון גאולה[21]. ופירוש זה קשור גם עם הפירוש הפשוט במ"ש וגולה על ראשה, שהגולה היא על הראש, היינו שהיא בבחי' מקיף, שזהו בחינת הכתר שלמעלה מהראש.

ד) **והענין** הוא[22], דהנה, הנבואה ראיתי מנורת זהב נאמרה ע"י זכרי' דוקא, כדאיתא במדרש[23], לפי שירמי' אומר כסף נמאס קראו להם[24], ויחזקאל קורא אותם סיגים[25] כו', בא זכרי' ואמר ראיתי והנה מנורת זהב כולה, והיינו, שאע"פ שירמי' ויחזקאל היו בזמן בית ראשון, משא"כ זכרי' (שאמר נבואה זו על זרובבל[26] ויהושע כה"ג[27] לפני בנין בית שני[28]) הי' בזמן הגלות, הנה דוקא הצרה וצוקה של זמן הגלות גופא הם שהביאו לגילוי הענין שישראל הם דוגמת מנורת זהב כולה, שבזה נכלל כאו"א מישראל, כיון שבמנורה יש שבעה קנים, שהם שבעת הסוגים שבנש"י (כמבואר בלקו"ת ר"פ בהעלותך), וקאי גם על הנשמות כפי שהם בגופים, שאז צריך לפעול בהם הענין דבהעלותך את הנרות כו'. וכן הוא גם בנוגע לגלות זה, שעוד לפני בנין ביהמ"ק השלישי, כל ישראל הם בבחי' מנורת זהב כולה, כמו שהי' בזמן זכרי', לפני בנין בית שני. וע"פ הידוע במ"ש[29] גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, שיש בזה ב' פירושים, אם קאי על בית שני[30] (אף שחסרו בו ה' דברים[31]), או על בית שלישי[32], שיהי' גדול יותר גם מהבית השני, הרי מובן שלפני בנין ביהמ"ק השלישי — בודאי שכל אחד מישראל הוא בבחינת מנורת זהב כו'.

ה) **וביאור** הענין[22], דהנה כתיב[33] וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היא, והיינו, שהענין דמנורת זהב

19) פרשתנו לד, ד.
20) ד"ה כי עמך פי"ט ואילך (נא, א ואילך).
21) ויק"ר ספל"ב.
22) ראה לקו"ת שם לג, ג.
23) במדב"ר פי"ג, ח.
24) ירמי' ו, ל.
25) יחזקאל כב, יח.
26) זכרי' שם, ו.
27) שם ג, א ואילך.
28) ראה חגי א, א־ב.
29) שם ב, ט.
30) ב"ב ג, א.
31) יומא כא, ב.
32) זח"א כח, א.
33) בהעלותך ח, ד.

כולה הוא הן אצל אלו שהם בבחי׳ ירכה, שהוא הרגל התחתון, והן אצל אלו שהם בבחי׳ פרחה, באופן של פריחה[34], שזוהי תכלית השלימות. וענין זה הוא באופן דמקשה היא, כפירוש רש״י[35] עשת של ככר זהב היתה ומקיש בקורנס כו׳, וע״י הכאת הקורנס יורד זהב עליון למטה ותחתון עולה למעלה עד שנתערב כל הזהב ומתבטל מצורתה הראשון כו׳, ואז יהי׳ באמת אחד הירך עם הפרחים כו׳, באופן שכל ישראל ערבים זב״ז[36]. וע״ד הענין דכתית שעי״ז נעשה למאור[37].

וענינו בעבודה[38], דהנה כתיב[39] מצפון זהב יאתה, וצפון קשור עם ענין הקרבנות שעיקרם בצפון[40], וזהו גם ענין התפלה, דתפלות במקום תמידין תקנום[41]. והו״ע ההתבוננות בתפלה במיצר הנשמה בגוף, ומיצר הגוף בעולם, ומיצר העולם בזמן הגלות (שזהו״ע הכתיתה), ועי״ז הנה מן המיצר קראתי י־ה ענני במרחב י־ה[42], שנמשך ממרחב העצמי כו׳. וכמו״כ ישנו ענין הכתיתה (מקשה) בלימוד התורה, שמבטל ישותו ודעותיו הקודמות, ומכניס את עצמו (ער לייגט זיך אַריין) בהענין לבוא לאמיתתו כו׳ (כמבואר גם בהמשך תרס״ו[43]), ופשיטא שלימודו אינו באופן שהוא מלמד את התורה, אלא שהתורה מלמדת אותו כו׳[44]. ועז״נ[45] ונפשי כעפר לכל תהי׳, תכלית הביטול, ודוקא עי״ז מתמלאת בקשתו — פתח לבי בתורתך[45], תורתך דייקא, תורתו של הקב״ה, היינו שמקבל מהתורה כפי שקשורה עם נותן התורה כו׳. וכמו״כ ישנו ענין הכתיתה (מקשה) בנוגע לקיום המצוות, שזהו ענין קבלת עול מצוות, ולפנ״ז גם קבלת עול מלכות שמים, כמארז״ל[46] למה קדמה שמע לוהי׳ אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה, ואח״כ יקבל עליו עול מצוות.

וזהו גם המבואר בדרושי יציאת מצרים (בתו״א ר״פ שמות[47]) עה״פ[48] כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שמקיש הכתוב הגאולה

---

34) ״גדולי צדיקים הנק׳ פרחה ע״ש שתורתם ותפלתם פרחה לעילא ע״י דו״ר שהם גדפין לפרחה״ (לקו״ת שם לב, סע״ד).
35) בהעלותך שם. וראה רש״י תרומה כה, לא.
36) שבועות לט, א. לקו״ת שם (לג, ג).
37) ר״פ תצוה.
38) ראה לקו״ת שם (לב, ד).
39) איוב לז, כב.
40) זבחים פ״ה.
41) ברכות כו, ב.
42) תהלים קיח, ה.
43) ע׳ יג [יט]. ס״ע קד [ע׳ עח] ואילך.
44) ראה גם ספר השיחות תרצ״ו ס״ע 70 ואילך. אגרות־קודש אדמו״ר מוהריי״צ חט״ו ע׳ קנה.
45) ״אלקי נצור״ בסוף תפלת העמידה.
46) ברכות יג, א — במשנה.
47) מט, א. וראה גם ד״ה ואלה שמות (תו״מ חפ״ג בתחלתו).
48) מיכה ז, טו.

דלעתיד לגאולה ממצרים, והיינו, שכמו שבגלות מצרים הנה דוקא ע"י השעבוד והגלות כו' באו לקבלת התורה, כן הוא גם בגלות דעכשיו, שע"י שוימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים גו' את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך[49], שבגלות זה הו"ע העיון והטורח והיגיעה בלימוד התורה, כדאיתא בזהר[50] בעבודה קשה דא קושיא, בחומר דא ק"ו [שזוהי המדה הראשונה מי"ג המדות שהתורה נדרשת בהם[51]], ובלבנים דא ליבון הלכתא וכו', והיינו, שאופן עבודתו בלימוד התורה הוא בבחינת עבודת עבד, הנה עי"ז נעשה הענין דאראנו נפלאות לעת"ל. וטעם הדבר, כאמור לעיל, לפי שע"י הביטול והמיצר נעשה אח"כ הענין דעננו במרחב י־ה, שנמשך המרחב העצמי כו'.

ו) **וכללות** הענין בזה, שע"י המיצר ממשיכים מבחי' מרחב העצמי, שזוהי בחי' שלמעלה מהגבלות, למעלה מן המיצר ומן המרחב גם יחד, וכוללת שניהם (עם היותם הפכים). וכמו שע"י הביטול (מיצר) שבלימוד התורה ממשיכים מבחינת פנימיות אבא פנימיות עתיק, שזוהי בחי' שלמעלה מהגבלות (למעלה גם מבחי' נובלות חכמה של מעלה תורה), למעלה ממקיף ופנימי, וכוללת שניהם, ומשם יכולה להיות ההמשכה באופן שגם המקיף יומשך בפנימיות. וזהו גם העילוי שבמצוות דרבנן שאין להם עיקר מן התורה, כמו נר חנוכה ועירוב ונט"י ונר שבת, דכיון שערבים עלי ד"ס כו', הנה עי"ז מגיעים בבחי' הנ"ל שלמעלה ממקיף ופנימי, ולכן אפשר להיות עי"ז המשכת המקיף בפנימיות.

ויש לומר שמ"מ ס"ל לרב אויא שגם המצוות דרבנן שאין להן עיקר מן התורה סמוכים על הלאו דלא תסור, לפי שכל הענינים נמשכים ע"י התורה דוקא. וע"ד המבואר[52] בנוגע למצות התשובה, שעם היותה למעלה מהתורה ומצוותי' (שלכן ביכלתה לתקן הפגמים כו'), הנה גילוי מצוה זו היא ע"י התורה דוקא, וכמ"ש[53] ותורה אור, והיינו, שלא זו בלבד שע"י התורה יודע שצריך לעשות תשובה ואופן עשייתה, אלא יתירה מזה, שהתורה מאירה ופועלת על האדם שיעשה תשובה כדבעי כו'. וכן הוא גם בעניננו, שהכח שבד"ס שלמעלה מענין התורה נמשך ע"י המצוות שיש להם עיקר בתורה, שסמוכים על הלאו דלא תסור.

---

49) שמות א, יד.
50) ח"ג קנג, א (ברע"מ).
51) תו"כ ר"פ ויקרא.
52) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תח. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1345.
53) משלי ו, כג.

ז) **וע״י** כללות הענין דנר[54] מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחת מוסר[53], ובפרט ע״י לימוד התורה (תורה אור) באופן של ביטול ויגיעה בעיון התורה בזמן הגלות, וכן נר חנוכה (נר מצוה[55]), שמצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, ומצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק כו׳ עד דכליא ריגלא דתרמודאי[56], דתרמודאי אותיות מורדת[57], והיינו, שהדלקת נר חנוכה פועלת שיהי׳ כליא (אפילו) ריגלא דתרמודאי[58], הנה עי״ז באים לגאולה העתידה שתהי׳ באופן דראנו נפלאות, נפלאות אפילו לגבי המנורת זהב שהיתה בימי זכרי׳, ויקויים היעוד[59] והיתה להוי׳ המלוכה, בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

54) חסר קצת (המו״ל).
55) ראה פרש״י שבת כג, ב.
56) שם כא, ב.
57) עמק המלך שער קרית ארבע ר״פ קיא (קח, א). קהלת יעקב ערך תרמוד.
58) אוה״ת חנוכה (בראשית ח״ה) תתקמא, ב. סה״מ תר״ל ע׳ מו. תרמ״ג ע׳ מט. המשך תער״ב פשפ״ה (ח״ב ע׳ תשצג [ח״ד ע׳ א׳עב]). סה״מ תר״ס ע׳ סג ואילך. תרע״ח ע׳ קיז. וראה אג״ק חכ״ז ע׳ רחצ בהערה.
59) עובדי׳ א, כא.